

मुले : काळजीपुर्वक संभाळा

पी.. सेलवी, प्राध्यापक ,
खाद्य, टी. कल्लुपट्टी
संक्षिप्त मजकुर

चांगल्या वातावरणातील मुले ही चांगल्या वळणाची असतात आणि ती काणत्याही परिस्थितीला चांगल्या प्रकारे व अचूकपणे हाताळू शकतात. या वातावरणात कुटुंब, शिक्षक, मित्र-मैत्रीणी, शाळा या सर्वांचा समावेश असतो. त्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी त्यांना सर्वांशी मिळून-मिसळून रहायला पाहिजे. मुलांचे चारित्र्य घडवणे हे मुख्यतः पालक व शिक्षकांच्या हातात असते. मुलांची शालेय प्रगती हाच फक्त त्यांच्या जिवनाचा मुख्य ऊद्देश नसावा, पण तो एक मुद्दा आहे जो आपल्या मुलाचे उज्वल भविष्य घडविण्यात मदत करतो. पण आजकालची परिस्थिती वेगळी आहे, शालेय प्रगतीला जास्त महत्त्व दिले जाते व त्यांच्या इतर गुणांना दुर्लक्षित केले जाते . म्हणून मुले चुकीच्या निर्णयाचे ऊदाहरण बनतात. त्यासाठी, मुलांकडे निट लक्ष द्या आणि त्यांच्या संगोपनात जामाजिक व मानसिक दोन्ही गोष्टींचा समावेश करा, उद्याच्या उज्वल भविष्यासाठी त्यांच्या पालकांनी व शिक्षकांनी एकत्र येऊन त्यांचे पालन पोषण करायला पाहिजे.

सुरुवात

सिगमंड फ्राईडच्या मते “मोठेपणी, मुल आपल्या लहानपणीच्या जीवनाच्या अनुभवातून वागणुक दाखवतो “ ‘स्कॉफ’- प्रसिद्ध सायकॉलॉजिस्ट म्हणतात “चांगल्या वातावरणातील मुले ही चांगल्या वळणाची असतात आणि ते काणत्याही परिस्थितीला चांगल्या प्रकारे व अचूकपणे हाताळू शकतात “ आणि ” वाईट वातावरणात वावरणारी मुले ही वाईटच वागणूकीची व कोणाशीही मिळून मिसळून राहू शकत नाहीत ” म्हणून, मुलांचे चारित्र्य त्यांच प्रतिबिंब आहे. ते जे आजुबाजूला पाहतात ते करण्याचा प्रयत्न करतात. त्यांच्या आजुबाजूच्या वातावरणात व जिवनात ते खुप काही पाहतात व शिकतात. त्यात त्यांचे मित्र-मैत्रीणी, कुटुंब, शाळा हे सर्व आले.

मुलांच्या चांगल्या वाढीसाठी त्यांचे चांगले संगोपन महत्वाचे आहे. त्यात प्राथमिक सवयी लावणारे त्याचे कुटुंब आहे. इथेच त्याचे चारित्र्य घडत असते. दुसरा पगडा पडतो तो शाळेत व त्या वातावरणात. इथे तो आपल्या जिवनाची बरीच वर्षे घालवतो.

त्यामुळेच शाळा त्यांच्यासाठी एक नवी शिकवण ठरते. शालेय संगोपन, अध्यात्मिक संगोपन, आणि सर्वांगीण विकास या तीन गोष्टी त्यांच्या जीवनाला संगोपन देताना फार महत्वाच्या असतात.

1. शालेय प्रगती

शालेय प्रगती ही मोठ्या प्रमाणावर वेगवेगळ्या बौद्धिक पातळीवर अवलंबून असते. म्हणून, एक वर्ग हा सर्व बौद्धिकतेच्या मुलांचा एक समूह असतो. ब-याच मुलांना वाचणे, लिहिणे, गणित, हळू शिकणे, समजणे, आराखडे बांधणे या सारखे त्रास असू शकतात. ह्या सारखे त्रास घालवता येत नाहीत पण पालक व शिक्षकांच्या मदतीने कमी मात्र करता येतात व त्या मुलांची शालेय प्रगती वाढवता येऊ शकते. पण, दोन्ही पालक व शिक्षकांना हे ऊमगलेले नसते. एकदा शिक्षकाला अशा प्रकारचा त्रास असलेल्या मुलाबद्दल समजले तर त्याने त्याचे शिकवण्याचे तंत्र त्यांच्या परीने बदलावे. त्यात त्यांना वेगळा वेळ देऊन शिकवण्यासाठी शिक्षकाला वेगळी मेहनत करायला पाहिजे. किंवा पालकांनी त्यांच्या पाल्याला काही त्रास आहे हे मान्य करून त्याला त्यात सुधारणा करण्यासाठी मदत केली पाहिजे.

a. पालकांचे मत

अशा मुलांचे लक्ष्य हे पूर्ण होणारे व खरे हवे. पालकांनीच त्यांच्यासाठी त्यांचे भविष्य ठरवावे. काही वेळा मुलांकडून पालक इतर मुलांच्या तुलनेत फार अपेक्षा ठेवतात. अशा वागणूकीमुळे मुलांचा स्वभाव चिडका होतो आणि त्यांचा सामाजिक वागणूकीतही फार फरक पडतो. पालकांना खरे सत्य अवगत नसते. मुलांच्या व्यवस्थित जगण्यासाठी फक्त शैक्षणिक प्रगती अवलंबून नसते तर ती फक्त एक वर चढण्याची पायरी आहे. त्यासाठी पालकांनी :

- c) प्रत्येक मुलांच्या गरजा, मानसिकता आणि त्यांच्या अपेक्षा समजून घ्यायला पाहिजेत.
- d) मुलांची दुस-या मुलांशी तुलना करू नका व त्यांच्याशी निर्मळ असा.
- e) त्यांचे मित्र होवून रहा, त्यांच्याशी मिळून मिसळून वागा, व त्यांना स्वातंत्र्य द्या.
- f) मुलां समोर त्यांच्या बदल चर्चा टाळा.

b. शिक्षकांचे मत

शिक्षक हे मान्य करायला तयार नसतात की जी मुलं सामान्य दिसतात त्यांना देखिल काही शिक्षणा संबंधीचे त्रास असू शकतात. ब-याच जणांना असे वाटते की ती मुले “आळशी” “जन्मतःच आळशी”, “निष्काळजी” आहेत पण त्यांना शिक्षणात काही त्रास असतात. ऊगाच ते त्यांना, वेठीस धरतात, शिक्षा देतात त्यांचे शालेय जिवन सुधारावे म्हणून. पण, शिक्षकांनी जबाबदारी काम घेणे आवश्यक आहे व त्यांना वेळ देऊन त्यांची मदत करणे आवश्यक आहे. तसेच, आजकाल असे

पहायला मिळते की, पालक शिक्षकांना मुलांना मारल्याच्या तक्रारीवरून दोषी ठरवितात व शिक्षकांना शिक्षा होतात, त्यांना कामावरून कमी केले जाते, व त्यांच्या बदल्या केल्या जातात, वा त्यांच्यावर कायदेशीर कारवाई केली जाते.

त्यातूनही, शिक्षक “मुलांच्या चांगल्या शैक्षणिक प्रगतीसाठी मारहाण केल्याचे सांगतात ”. जेव्हा मुलांवर जुलुम केल्यावरून शिक्षकांना शिक्षा होतात, त्याने मुलांमध्ये अधिक चांगले परिणाम झाल्याचे दिसलेले नाही. त्यानंतर शिक्षक ऊलट चांगले शिक्षक होण्यापेक्षा खडूस शिक्षक होतात. शिक्षक व विद्यार्थी यांच्यातील नाते घट्ट होण्यासाठी शिक्षकाने

- a) सकारात्मक असावे
- b) शिक्षा टाळा
- c) चांगला श्रोता व्हा त्यांना ऊत्फुर्त करा
- d) त्यांना शिक्षणात अधिक मदत करण्याची जबाबदारी घ्या.

सामान्य संगोपन

शारिरीक प्रगतीसारखीच सामान्य प्रगती देखील माणसाच्या जीवनात फार महत्वाची आहे. ज्यात मुलांवर प्रसारण माध्यमांचा, मित्र-मैत्रीणींचा, सहपाठकांचा फार परिणाम होत असतो. त्यासाठी, त्यांचे सामान्य जीवन सुधारावे म्हणून त्यांना नातेवाईक, मित्र-मैत्रीणी यांच्यात मिसळू द्या. व पालकांनी देखरेख करून लक्ष ठेवावे. सामान्य जीवनात मुलांना जे आवडत नाही ते देखिल सांभाळून घ्यावे लागते व ते देखिल अवडून घेण्याचे व काही नवे अनुभव इ. शिकावे लागते.

पालकांचा सहभाग

पालक मुलांचा आदर्श असतात. त्यांच्याशी मिळून मिसळून, स्वातंत्र्याने व मैत्रीने वागा. पालकांचा मुलांचे भवितव्य व लक्ष्य साध्य करण्यात फार मोठा वाटा आहे. पण हे लक्षात ठेवा की ते लक्ष्य खरे असावे नुसती स्वप्न नकोत. पालकांनी मुलांना रोजच्या जीवनातल्या अडचणी पण शिकवल्या पाहिजेत. आणि त्यांना गुणी होण्यास मदत करायला पाहिजे.

शिक्षकाचा सहभाग

मुलांना चारित्र्यवान बनवण्याचे काम शिक्षक करतो. मुले आपल्या शिक्षकांचे गुण कळत नकळत आत्मसात करतात. जर शिक्षक चांगल्या चारित्र्याचा व वागणूकीचा असेल तर मुलेही चांगली होतील. जर शिक्षक कशाही परिस्थितीचा सामना करू शकत असेल तर मुलेही तसेच शिकतात. शिक्षकाने मुलांपूढे स्वतःचा आदर्श ठेवला पाहिजे. शिक्षकांनी मुलांना जीवनात गरज असलेल्या

गोष्टी शिकवाव्यात. एक शिक्षक शाळेत स्वच्छ व सुदृढ वातावरण घडवू शकतो.

मानसिक वाढ

मन हे प्रत्येकाला असते. फक्त प्रत्येकाची मानसिकता वेगवेगळी असते. ब-याचशा रूपायांनी मन आटोक्यात ठेवता येते. शिक्षक व पालकांचा ही मुलांची मानसिकता घडविण्यात फार मोठा वाटा आहे. भिती, राग, द्वेष, जळारूपणा आणि प्रेम ह्या मुलांमधील सामान्य सवयी आहेत. ह्या सवयींचा मानसिक वाढीत फार उपयोग होतो. पण काही मुद्दे जसे थकवा, आरोग्य, क्षमता, आजुबाजुचे वातावरण व कुटुंब यांचा मुलांच्या मानसिक आरोग्यावर प्रभाव पडतो.

पालकांचा सहभाग

मुलांना फक्त अन्न वस्त्र निवाराच गरजेचा नाही तर त्याही पेक्षा जास्त,

- मुलांना त्यांचे विचार व लक्ष्य ऐकणारे कोणी तरी हवे असते. पालकांनी त्यांच्याशी रोज गप्पा मारून व संवाद साधून हे साध्य केले पाहिजे.
- मुलांच्या जीवनात मित्र-मैत्रिणींना फार महत्त्व आहे. हे सखे त्यांच्या जीवनात फार मोठा बदल घडवू शकतात. मुले आपल्या विचारांना पटेल अशांशी मैत्री करायला उत्सुक असतात. एक म्हण आहे की “वाईट संगत चांगल्या संगतीतल्या व्यक्तिलाही बिघडवते” म्हणून पालकांनी मुलांचे मित्र-मैत्रिणीं कोण ह्या वर लक्ष ठेवायला पाहिजे.
- मुलांची स्वतःची अशी ओळख असते, व त्यांचे गुण त्यांची ओळख देतात. त्यामुळे प्रत्येक मुलं हे आपल्या स्वतःची ओळख असावी असा प्रयत्न करतात. म्हणून पालकांनी त्यांना अशा चांगल्या सवयी लावण्यासाठी प्रोत्साहन दिले पाहिजे.

शिक्षकाचा सहभाग

मुलांची मानसिक वाढ ही त्यांच्या शालेय जीवनातील अनुभव, बौद्धिकता व त्यांच्या जबाबदार पणवरही अवलंबून असते. शिक्षक मुलांच्या बौद्धिकतेचा विचार करतात पण ते त्यांच्या मानसिकतेचा कधीच विचार करत नाहीत. त्यामुळे त्यांना लेमळट किंवा अति हुशार, तरतरीत मुलांना संभाळणे कठीण जाते. शिक्षकांनी मुलांना त्यांचे गुण प्रगट करण्याचा पुर्ण मोक्याचा वाटा त्यासाठी त्यांचा सुक्ष्म आभ्यास करणे जरूरी आहे.

संवाद मंच

पालक शिक्षक मेळाव्यांमूळे पालक व शिक्षक एकमेकांच्या समोर येऊन त्यांना मुलांच्या

संगोपनात मदत मिळते. शाळा व घर या नात्याने मुलांच्या सामान्य, मानसिक व शैक्षणिक प्रगतीत फायदा होतो. शाळा व घर या नात्याने मुलांच्या प्रगतीत कसा फायदा होतो ते पाहूया :

- मुलांना काय आवडते याचा आढावा पालक शिक्षक मेळाव्यांत घेता येतो.
- मुलांना चांगले शिक्षण कसे मिळेल याचा आढावा.
- पालकांना दुस-या विद्यार्थ्यांच्या पालकांना भेटून त्यांच्या अनुभवा वरून शिकता येते.
- मुलांना कोणत्या नव्या तंत्राची शिकण्यासाठी आवश्यकता आहे का हे पाहता येते.
- जर हे लक्ष्य पूर्ण करायचे असेल तर, मुलांना त्यांना अवडेल असे जगवणे हे शाळेत व घरात दोन्ही कडे झाले पाहिजे.